

ADATTÁR.

B. KEMÉNY ZSIGMOND A BÉCSI EGYETEMEN.

Kemény életrajzi adatai között rendszerint megemlítik, hogy ő a harminczas évek vége felé hosszabb időt töltött Bécsben és az ottani egyetemet látogatta. Ezt az állítást leghatározottabb fogalmazásban a Szinnyei-féle Magyar Írók-ban találjuk meg: »Még ez évben [1839] felment Bécsbe, hol az egyetemen hallgatott boncztudományt, orvosi vegytant, természettudományokat, physiologiát egy év és nyolcz hónapig.« Maga Kemény Wesselényihez intézett 1846 márczius 14-iki levelében (Irodalomtörténeti Közlemények 1900 356 l.) jövője szempontjából számot vetve pályája megfutott szakaszának eredményeivel így ír élete ezen mozzanatáról: »1834—8. törvényt s történezetet tanoltam. Akkor olly kedvetlen viszony mián, mely egy ifju életébe igen, de nem levélbe való — ott hagytam Erdélyt, a guberniumot, s tanulmányaimat. Bécsbe költözém. Két évig anatomiai és pathológiai leczkéket jártam. Ezek szépek voltak ugyan, de előbbi pályámmal összefüggésbe nem állók, s olly természetűek, hogy naponként nem buvárkodva benne könnyebben feledjük, mint megtanoltuk. S nekem most e tanokról csak igen általános s fölőtte homályos fogalmaim vannak.«

Én Kemény ezen nyilatkozata ellenére sem kétkedtem abban, hogy a bécsi tartózkodásnak a különösen ekkor végzett tanulmányainak jelentékeny szerepet kell tulajdonítanunk fejlődésében. Ebben a meggyőződésben pontosabb és részletesebb adatokat óhajtottam szerezni egyetemi hallgatóságáról. A bécsi egyetem tanácsához fordultam tehát és kaptam is tőle felvilágosítást. Ez azonban reám nézve némi meglepetést tartalmazott. A 631 ex 1910/11. számú és Bernatzik rektor aláírásával 1911 január 13-án kelt értesítés u. i. következőképpen hangzik:

»Auf Ihre Anfrage vom 6. d. M. beehre ich mich Ihnen mitzuteilen, dass Baron Sigmund Kemény in der Wiener Universitäts-Matrikel nicht vorkommt und dass er daher niemals ordentlicher Hörer der Wiener Universität gewesen ist. Ob er eine oder die andere Vorlesung als Hospitant besuchte, lässt sich leider aus dem vorhandenen Aktenmaterial nicht feststellen.«

Erre a kijelentésre támaszkodva, melynek a megbízhatóságához — azt hiszem — nem igen férhet szó, megállapíthatjuk, hogy Kemény

nem valami életbevágó czéllal, nem a pályaalapítás szándékával, hanem csupán kedvtelésből rendkívül sokoldalú érdeklődésétől, kielégíthetetlen tudásvágyától ösztönöztetve foglalkozott az orvosi tudományokkal. Ennek a körülménynek az ismerete valamennyire elősegíti ezidei törekvéseinek a tisztaságát is. Hogy ő az orvosi hivatást forgatta volna elméjében, azt eddig sem tarthattuk valószínűnek, de az előadottak után éppenséggel lehetetlen erre gondolnunk. Elfogadhatóbb az a feltevés, hogy Kemény a jogi pályán tapasztalt kedvetlenségei miatt egyszersmindenkorra mellőzni akarta azokat a hivatásokat, a melyek rendszeres munkásságot kívántak és mechanikus kicsinyességeikkel az ő napok és órák szerint nem szabályozható szellemi tevékenységét korlátok közé szorították volna. Bizonyos szabad mozgást engedő működési tér lebeghetett már ekkor előtte, a mit nemsokára csakugyan megtalált a szépirodalommal párosított publicisztikában. Ebben az irányban szolgálhattak előkészületül természet-tudományi tanulmányai, a melyekkel eddig jobbára jogi, történelmi és irodalmi elemeket magában foglaló ismeretkörét későbbi alkotásai, gondolatgazdagságára nézve kedvezően egészítette ki. Az ismeretanyag, a melyre ekkor szert tett, fontos tényezője lett világfelfogása és ezzel költői egyénisége kialakulásának. A test és lélek kölcsönhatásából eredő életjelenségek bő ismerete, ezen összefüggésnek Balzac-szerűen materialisztikus színezetű, de önállóan fejlődött felfogása elsősorban ezidei tanulmányain alapulnak.

Figyelemreméltó, hogy Kemény, a ki, miután az ügyvédi vizsga tervével felhagyott, valószínűleg még Erdélyben 1838 második felében kezdett bele első regénykísérleteibe, Bécsben is folytatta ezeket. Erre vall, hogy az 1839 júniusában megjelent első mutatvány után 1840-ben két csoportban tesz közzé részleteket Izabella királyné és a remete cz. regényéből az Athenaeumban.

PAIS DEZSÓ.

TOLDY FERENCZ »ÚTI NAPLÓ«-JA.¹

Toldy Ferencz kéziratái között van egy sárga, kemény táblás füzet, melynek címlapjára ezt írta írója:

Úti Napló.

1830.

Elutazásom Berlinből február 10d. Haza érkeztem szeptember 3.²

A naplót német nyelven írta az író, szüeleire való tekintetből, a kik magyarul nem tudtak. A napló Toldy (akkor még Schedel) 1830-iki külföldi utazásának élményeit foglalja magában. Tartalmának ismertetése dolgozatom czélja. E feladat, ha sikerül megoldani, nemcsak kegyeletes dolog lesz, hanem a napló tartalmának ismerete talán hozzá fog járulni,

¹ V. ö. Budapesti Szemle XIX. köt. 1879. 114. s. köv. II. Szerk.

² E napló Toldy László dr. úr birtokában van, az ő szívessege folytán ismerem.